

John Cheever

Visat núm. 17

(abril 2014)

por Jordi Martín Lloret

El 27 d'abril de 1982, John Cheever va anar al Carnegie Hall (Nova York) a rebre la National Medal for Literature. L'aspecte físic de l'home que va pujar a l'escenari no tenia res a veure amb el del vital i vigorós Neddy Merrill, aquell personatge d'«El nedador», un dels seus relats més cèlebres, que es proposa de tornar a casa creuant el Lucinda, un canal imaginari format per la successió de piscines d'un barri residencial típic del nord-est dels Estats Units.

La travessia de l'oncle Cheever

«Una pàgina de bona prosa sempre serà invencible.»

John Cheever

Origen

Cheever tenia vora setanta anys i un càncer terminal que se li havia manifestat al ronyó dret, i els mesos de tractament a què s'havia sotmès l'havien deixat calb i consumit fins als ossos; però segons els testimonis, quan va pujar a recollir el guardó, acompanyat per la seva dona, Mary, va parlar amb una veu ferma. Era la veu d'un supervivent que havia passat per diversos inferns —els més coneguts: la infantesa traumàtica a la seva Quincy natal, la manca d'autoestima com a escriptor, el conflicte interior provocat per les pulsions homosexuals i l'alcoholisme—, i que per fi emergia triomfant, al cap del camí tortuós de la seva vida, per afrontar la mort imminent, que s'esdevindria el 18 de juny del mateix any, menys de dos mesos després d'aquell reconeixement definitiu.

Cheever va viure permanentment sota l'ombra dels escriptors que admirava i que, cadascun per motius diversos, considerava millors que ell. Al capdamunt de la seva plèiade d'autors venerats hi havia Saul Bellow, i una mica més avall, John Updike. Només set anys abans de morir, gairebé tots els seus llibres estaven descatalogats i ell havia iniciat una davallada cap a l'autodestrucció per la via de l'alcohol. Blake Bailey, l'autor de la biografia *Cheever: A Life*, explica en el pròleg que Updike el va anar a veure un dia al petit pis que havia llogat a prop de la Universitat de Boston, on treballava, i que li va cridar l'atenció el primer full de *Falconer*, tot polsegós i perennement col·locat i a punt a la màquina d'escriure. Aquell mateix hivern l'havien vist vagarejant pel carrer sense abríc, i una nit fins i tot va acabar assegut al costat d'un sense sostre i compartint-hi una ampolla de vi. Va arribar un policia i, quan el va amenaçar de detenir-lo, Cheever se'l va mirar amb menyspreu aristocràtic i li va etzibar: «Que és boig? Sóc John Cheever, jo.»

Cheever va sortir del pou al cap de poc, després de passar vint-i-vuit dies al Smithers Alcoholism Treatment and Training Center de Manhattan, on va compartir el dormitori i el bany amb quatre homes més. S'ho va passar molt malament, i quan parlava per telèfon amb la seva filla li deia plorant que no podia aguantar-ho ni un dia més. Però encara li quedaven ganes de viure, i un dels motius

que l'animaven a recuperar-se era *Falconer*, la novel·la que havia d'acabar. La recuperació va ser, en realitat, una resurrecció, celebrada per crítics i amics escriptors, i dos anys més tard l'escriptor sortia a la portada de la revista *Newsweek* amb un peu que sentenciava: «Una gran novel·la americana: *Falconer*, de John Cheever». En l'article es qualificava la novel·la d'obra mestra, però també s'anava més enllà de la novetat i s'hi denunciava que el fet que tots els seus reculls de contes menys un estiguessin descatalogats era «un escàndol de la indústria editorial nord-americana».

L'any següent (1978), *The Stories of John Cheever* es va convertir en un dels reculls de contes més exitosos publicats per un autor nord-americà. El volum va romandre sis mesos en la llista dels més venuts del *New York Times* i va guanyar tres premis importants: el Pulitzer, el National Book Critics Circle Award i l'American Book Award. Es reparava així el tort que havia suposat deixar desaparèixer bona part dels cent vint-i-un contes escrits per a *The New Yorker* des de 1935. L'autor va morir el 18 de juny de 1982, convençut per fi, pel que sembla, que el que escrivia era llegit i agradava tant com les obres dels seus admirats Bellow, Updike i companyia. El març d'aquell mateix any s'havia publicat *Oh What a Paradise It Seems*, l'última novel·la que va poder acabar, i les ressenyes van ser discretes i respectuoses, però no prou elogioses. De fet, l'editor de Knopf, Robert Gottlieb, ja li havia fet notar que el final de la novel·la era molt brusc i precipitat, i havia intentat sense èxit convèncer-lo perquè n'ampliés l'últim capítol o escrivís un últim moviment («a last movement») que la fes acabar d'una manera més rodona.

Destinació

Gairebé vint-i-quatre anys després de la mort de John Cheever, a la primavera de 2006, l'editor de Proa, Bernat Puigobella, em va encarregar la traducció catalana de *The Stories of John Cheever*. Semblava que era el moment d'importar Cheever a la literatura del país. N'eren uns quants, els narradors i contistes catalans que se'n reconeixien deutors, i el clima no podia ser més favorable per acollir la primera traducció catalana d'una part de la seva obra. En «Cheever, el rei del conte», el reportatge especial que es va dedicar, en el suplement de llibres d'*El Periódico de Catalunya* de l'1 de novembre de 2007, a *Contes*, l'edició catalana de *The Stories of John Cheever*, Quim Monzó declarava: «Cheever és una influència comuna per als que escrivim narrativa curta. És un dels grans mestres pels seus relats de quotidianitat, fixant-se en el detall, mandrejant en la descripció de la vida de cada dia per ressaltar la buidor i el sense sentit. Quan el vaig començar a llegir em va fer pensar molt en Salinger per aquest delectar-se en la descripció de la mitjanja de la vida de l'home mitjà que som tots». I un altre bon contista, Jordi Puntí, hi parlava sobre la influència de l'autor per damunt de la d'altres mestres del relat: «Vaig descobrir Cheever amb "El nedador", que em va impressionar per la relació entre les expectatives de la història i la desesperança creixent del protagonista. L'escena final em va posar la pell de gallina, aquesta habilitat per captar la desolació interior de la vida quotidiana. Sobre la influència de Salinger i de Carver en la narrativa nord-americana dels últims trenta anys, crec que Cheever constitueix la influència més gran».

Recordo la impressió de tenir a les mans el volum de l'edició original nord-americana, de més de set-centes pàgines. Era l'encàrrec de traducció més descomunal que m'havien fet mai. La il·lusió inicial, de saber que potser aquell projecte acabaria sent una fita decisiva en la meua trajectòria professional, de seguida va quedar enfosquida per la por del bloqueig, el neguit del termini: la data de lliurament era el 15 de setembre del mateix any (2006), la qual cosa significava que m'havia de planificar molt bé la feina per poder-hi arribar. El primer conte de Cheever que vaig traduir no va ser el primer del recull («Adéu, germà»), sinó «La ràdio monstruosa». *Benzina*, una nova revista cultural mensual, volia publicar-lo en primícia, com a avançament editorial, en el segon número (el d'abril de 2006). Un cop trencat el gel, ja podia començar a servir-me combinats i a barrejar-me sense tant de pudor amb els personatges més complexos de l'univers cheeverià. Vaig xalar especialment amb «Els Hartley», «El conte de Sutton Place», «Cançó de desamor», «El lladre de Shady Hill», «Miscel·lània de personatges que no sortiran», «Marito in città», «La geometria de

l'amor», «El nedador», «Les joies dels Cabot» i els contes italians: «La bella lingua», «L'edat d'or» i «Un noi a Roma». Al final el còctel no va durar els cinc mesos previstos en el contracte, sinó un any. Per sort, l'editor va entendre que necessitava més temps per enllestir el volum sense sacrificar qualitat.

Després de traduir els seixanta-un contes del recull, em feia l'efecte que, sense haver-ne llegit cap biografia, coneixia bé l'essència del seu discurs: les fantasies, les obsessions i les frustracions de l'autor, com si hi hagués tingut llargues converses a la vora d'una piscina ben blava i davant d'un parell de copes contínuament reomplertes. Més endavant, quan vaig llegir els diaris (*The Journals*) i la magnífica biografia escrita per Blake Bailey, se'm van confirmar totes les sospites: l'alcoholisme, l'homosexualitat no assumida i la relació traumàtica amb la mare, la qual va ser l'origen d'una misogínia discreta però prou palpable en els seus textos. D'aquesta manera, Cheever es va convertir en el meu paradigma d'autor traduït: l'autor estranger amb qui acabes intimant per emportar-te'l cap al teu terreny o, també, i en una imatge menys interessada, l'oncle llunyà que arriba de l'ultramar i que insufla aire fresc i renovador a la família.

L'èxit dels *Contes* va animar l'editor de Proa a repetir, i així, l'any següent (2008), em va confiar la traducció de *Falconer*, una novel·la crua i angoixant; el llibre que, paradoxalment, va ajudar Cheever a renéixer de les cendres. La història d'Ezekiel Farragut, un professor universitari heroïnòman que compleix condemna a la presó de Falconer per haver assassinat el seu germà, reflecteix a la perfecció els calvaris particulars de l'escriptor. Alguns crítics han observat que l'obra de Cheever es pot dividir en tres períodes: la joventut desencantada —els contes, *The Wapshot Chronicle* (National Book Award, 1958), *The Wapshot Scandal* (William Dean Howells Medal, 1964) i *Bullet Park* (1969)—; la davallada a l'infern de l'autodestrucció i la lluita per sortir-ne —*Falconer* (1977)—, i el retorn (o, més aviat, l'arribada per primer cop) al paradís —*Això sembla el paradís!* Aquesta història d'amor ecològica, tal com la va definir el mateix Cheever («ecological romance»), la de Lemuel Sears, un home gran que s'enfronta ardidament als interessos d'unes autoritats corruptes per restituir la puresa de la llacuna en la qual patinava sobre gel quan era petit, ara convertida en un abocador, es pot llegir com una reconciliació, una mena de comiat serè abans de tancar capítol per sempre. Si més no, aquesta va ser la meua lectura quan vaig traduir l'obra, a la primavera del 2009, per al «Cercle de Viena», la col·lecció de clàssics moderns de Viena Edicions que dirigeix Isabel Monsó. Curiosament, però no casualment, un dels títols que Cheever hi volia posar era *Swan Song* («El cant del cigne»). La novel·la es va publicar el març de 1982 i Cheever va morir el juny del mateix any, deixant en la llacuna del submón literari una colla d'ànecs orfes i planyívols.